

Охоронна (попереджально-обмежувальна) - це функція установлення і гарантування державою профілактичних і запобіжних заходів, порядку їх покладання і виконання, що мають на меті усунення (витіснення) шкідливих, небажаних для суспільства відносин, їх обмеження, та охорону позитивних.

Таким чином, функції права - це прояв його іманентних, специфічних властивостей. У функції акумулюються такі властивості права, що впливають з неї як соціального феномена. Вона впливає з її сутності і визначається призначенням права в суспільстві. У цьому сенсі можна сказати, що функція характеризує напрям необхідної дії права, тобто такого, без якого суспільство на даному етапі розвитку обійтися не може (регулювання, охорона, закріплення певного виду суспільних відносин). Функції виражають найбільш істотні, головні риси права і спрямовані на здійснення корінних завдань, що стоять перед правом на даному етапі його розвитку.

Література

1. Загальна теорія держави і права: (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції): навч. посіб. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с.

2. Віхров О. П. Теорія держави і права: курс лекцій: навч. посіб. / О. П. Віхров, І. О. Віхрова. – Чернігів: Десна-Поліграф, 2015. – 303 с.

3. Крестовська Н. М. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.

УДК 340.11

Горбенко Д.Б., студент,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Череватюк В.Б., к.і.н., доцент

КОНЦЕПЦІЯ ПРИРОДНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ

Сучасна вітчизняна концепція природного права включає: 1) права людини, головними з яких є свобода, рівність, власність, прагнення до щастя; 2) права територіальної громади, що стосуються спільних інтересів регіонального значення; 3) права нації (збереження власної ідентичності, самовизначення у межах етнічної території); 4) права народу. У такому вигляді природне право є тією основоположною доктриною, що лежить в основі всіх галузей права (насамперед конституційного) розвинутих країн. Детально розгорнуто концепція «природного права» розглядається в працях Завідуючого відділом проблем кримінального права, кримінології

та судоустрою Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної Академії Наук України та професора правничого факультету Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктора юридичних наук, професора, Члена-кореспондента Академії правових наук України О. М. Костенка. У своїх працях О. Костенко розкриває сутність природного права через призму процесу побудови правової держави та громадянського суспільства в Україні. Отже, що ж потрібно для того, щоб в Україні діяла вказана модель як гарант розбудови правової держави? По-перше, вказує О. Костенко, необхідний ринок, який має властивість підпорядковувати громадян законам природи, формуючи у них нормальні, природні інтереси. По-друге, слід відродити концепцію природного права стосовно сучасних умов, яка б «натуралізувала» вітчизняну юриспруденцію і підготувала українських юристів до виконання тієї ж місії, яку виконали римські юристи (Ульпіан та інші) у творенні римського права. При наявності цих умов має з'явитися законодавець, який би хотів і міг «читати» закони природного права [3, с. 61]. До тих пір, поки в Україні не складеться чотириелементна «натуралістична» модель законотворення («природа - законодавець - громадяни – юриспруденція»), законодавець не захоче і не зможе чигати закони вищого законодавця, яким є природа, і тому він буде приречений на законодавчий волюнтаризм. Тобто, закони будуть творитися за однофігурною «волюнтаристською» моделлю («Законодавець»), як наслідок підсумовує О. Костенко. Отже, роблячи висновки, О. Костенко підкреслює, що сьогодні для розбудови в Україні правової держави поряд з розвитком ринку потрібна нова юриспруденція, яка відродила б концепцію природного права, пристосувавши її до сучасних умов.

Ще один відомий український вчений, ректор Національного університету Києво-Могилянської академії А. Мелашкевич відзначає, що згідно зі школою природного права, критерії моральної справедливості і добра не залежать від позитивного права і є найвищим принципом, верховенством права. Він переконаний, що для прихильників *jus naturalis* верховенство права має універсальний характер, і його базові стандарти є перманентними і незмінними для всіх часів і народів. Судові органи Англії та Сполучених Штатів Америки активно застосовували засади природного права у своїй судовій практиці.

На Американському континенті принцип верховенства права на засадах школи природного права було закладено у двох найважливіших політико-правових документах, створених при формуванні Сполучених Штатів. Декларація про незалежність безпосередньо посилюється на природні права людини, а конструкція негативних свобод у Біллі про права Конституції США підкреслює пасивну роль державного законодавця в їх становленні та визначенні, віддаючи цим належне поза позитивним нормам [1]. У відомому рішенні Мербері проти Медісон,

яким, власне, було започатковано конституційну юстицію, Верховний суд США підкреслив, що в цій державі панує не воля окремих людей, а воля права. Ще чіткіше Верховний суд висловився судді Міллера у справі Ощадної та позикової асоціації проти Топіки в 1875 році: «Існують певні права в кожній вільній державі, що перебувають по за її контролем. Держава, яка не визнає, що такі права, а саме: право на життя, свободу і власність її громадян завжди є поза будь-яким розпорядженням або контролем з боку навіть найдемократичнішого депозитарію влади, є нічим іншим, як деспотизмом». Мелешкевич А. вважає, що підсумовуючі головні складові теорії природного права, можна погодитись із Берилом-Харольдом Леві, що природне право: 1) є ідеалом, згідно з яким усе наявне позитивне право має узгоджуватися. При цьому природне право є «вищим» правом, яке може анулювати позитивне право; 2) створює невід'ємні права кожної окремої особи; 3) напрямки школи природного права засвідчують існування правил, що не є результатом діяльності жодного правотворця [4, с. 236].

Таким чином, концепція природного права й досі залишається актуальною темою, яка завжди матиме двоякий характер, яка матиме як прихильників, так і противників.

Проте основоположні права неоднорідні за своєю сутністю і вагою, відтак подібні дослідження не розкривають специфіку природних прав людини як підгрупи основоположних прав. З іншого боку, природне право як соціальний феномен значно ширше, ніж сукупність природних прав. Так, С. Рабінович правильно вказує, що зведення природного права до сукупності суб'єктивних природних прав є не виправданим «індивідуалістично-правовим редукціонізмом» [5, с. 343]. Крім того, будь-яке дослідження концепцій природного права неминуче призводить до того, що основна увага у таких роботах приділяється не юридичним, а філософським, політичним, історичним або етичним ракурсам проблеми. Натомість вкрай важливо не випускати з уваги ту обставину, що права людини є передусім юридичним інструментом, засобом правового регулювання суспільних відносин. Отже, вищевказане свідчить про неналежну увагу, яку приділено у вітчизняній юридичній літературі науковому осмисленню природних прав людини.

Література

1. Декларація незалежності США. Конституція США (17 вересня 1787 р.). Хрестоматія з історії держави та права зарубіжних країн. – К., 1998. – Т. 2. – С. 60-71.
2. Костенко О. М. Вперед – до Природи. Апологія натуралізму / О. Костенко // Світогляд. Науково-популярний журнал. – 2009. – № 5. – С. 34-38.
3. Костенко О. М. Проблема №1 сучасної цивілізації (в українському контексті) / О. Костенко. – Черкаси: СУЕМ, 2008. – 234 с.

4. Мелешкевич А. Підходи до визначення поняття верховенства права: в пошуках консенсусу? / Т. Яремко // Українське право. – 2006. – № 1. – С. 234-242.

5. Рабінович С. П. Юснатуралізм у філософії права: монографія / С. П. Рабінович. – К.: Ред. журн. «Право України»; Х.: Право, 2013. – 368 с.

УДК 340.6 (043.2)

Забіяка Х.О., Поветкін Д.О., студенти,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ,
Науковий керівник: Головка С.Г., к.і.н., доцент

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Правосвідомість є ланкою, що пов'язує правову поведінку людини з тими правовими приписами, які прийняті державою. Від стану правової свідомості особи залежить стан правопорядку в суспільстві. Беззаперечним є той факт, що носієм правосвідомості є суб'єкт. У правознавстві зустрічаємось із поняттям «правосуб'єктність», що підкреслює активність особи в правових відносинах, свідоме дотримання чи недотримання чинного законодавства. Правові норми, які існують об'єктивно, затверджені в правових актах, не можуть реалізуватися поза людською свідомістю. Шляхом сприйняття, усвідомлення, інтерпретації вони засвоюються людиною, і лише тоді виробляється певне ставлення до тих чи інших правових норм, а в кінцевому результаті відбувається регуляція правової поведінки індивіда.

Найважливішим елементом правосвідомості є свідомість як вища форма відображення об'єктивної дійсності, властива лише людині. Свідомість не тільки відображення людиною навколишнього, але і ставлення до нього, яке найвиразніше проявляється у вольових актах. Правосвідомість – це сукупність суспільних відносин, уявлень, знань, переконань, почуттів, емоцій та ін., що виникли в процесі усвідомлення людиною права, правових явищ, їх відповідності (або невідповідності) існуючій дійсності. Воно характеризує включеність у правове життя, правові відносини між собою, між державою і суспільством в цілому. Правосвідомість людей визначається правовими засадами суспільства, традиціями, реальними умовами життя, практикою застосування правових норм до певних ситуацій.

Підвищення рівня правосвідомості відбувається за рахунок усунення внутрішніх і зовнішніх протиріч. Внутрішні протиріччя можливі між структурними складовими самої системи правосвідомості (наприклад, правовою ідеологією та правовою психологією, громадським та